



## Entrevista a JOAN GONZÀLEZ

María Leach  
Febrer 2009

*"El documental no és una moda: és aquí i s'hi queda"*

Del 27 de gener a l'1 de febrer Barcelona té una cita ineludible amb el documental. Es tracta del DocsBarcelona, el Festival Internacional de Cine Documental, una plataforma des de la qual s'intenta impulsar la producció i la coproducció del documental tot reforçant la xarxa de contactes d'aquest sector a escala mundial.

A propòsit d'aquest certamen, OPA ha entrevistat Joan González, un punt de referència d'aquest gènere, que participarà directament al DocsBarcelona com a programador de la secció "12-16", un espai que té com a objectiu principal donar l'oportunitat als adolescents d'apropar-se a altres realitats d'altres joves que viuen en les parts més remotes del món, quedant palesa una visió del món cada vegada més global i interconnectat.

La productora Paral·lel 40 també participa a "Doc! Doc! Doc!", l'àrea que DocsBarcelona dedica als joves realitzadors com a oportunitat de descobrir, a través de la finestra de les noves generacions, diferents punts de vista i innovadores propostes.

El Festival consta d'altres interessants activitats i seccions, com "Le dernier repas", en què es descobriren les peces preferides de documentalistes determinants internacionals; "Història", per visualitzar peces que provoquen reflexió sobre aquest concepte; "Catalan Day", en què es posarà de manifest la bona salut del documental català; "Xtra", un espai de debat i de reflexió, i el "Pitching Forum", en què es fomenta pròpiament la indústria del documental.

Productor de documentals tan reconeguts com *Winnipeg, palabras de un exilio* (Lala Gomà, 1999), *La Punta del Moral* (Ricardo Íscar, 2001) o *Les tres Elses* (Elsa Casademont, 2003), el realitzador Joan González és una figura clau en la història i l'evolució d'aquest gènere a Catalunya. Fa tretze anys que ho va deixar tot per fundar Paral·lel 40, una companyia audiovisual independent dedicada a la producció de documentals i a tot tipus d'iniciatives que ajudessin a desenvolupar-lo arreu del món. És el cas del festival internacional DocsBarcelona; de la xarxa CinemaNet Europa,

especialitzada en la distribució de documentals d'alt nivell; del projecte El Documental del Mes, ideat per introduir el gènere a les sales d'exhibició cinematogràfiques; o del programa televisiu *Taller.doc*, en què s'impulsen les obres de nous realitzadors.

Amb tot, Paral·lel 40 avui produeix una mitjana de vint documentals a l'any i també dedica part de la seva activitat a formar professionals i a gestionar audiovisuals. Un creixement que situa la productora de Joan González entre les empreses amb més recorregut en el camp del documental del sud d'Europa.

- *Paral·lel 40 porta ja més d'una dècada en funcionament. Com en recordes els inicis?*

Jo vinc de TV3, de l'equip del *30 minuts*. Era realitzador allà i vaig deixar una feina fixa per començar una aventura molt més arriscada. Els meus amics de la televisió no ho veien gens clar, perquè, en aquell moment, muntar una empresa de documentals semblava una bogeria, ja que no hi havia mercat ni res de res; estava tot per fer. Les persones que feien documentals anaven totalment per lliure. Tot i així, l'any 1996 vam fundar Paral·lel 40. Ara el panorama del documental no té res a veure: hi ha formació, producció, directors, difusors, administració... S'ha creat l'ecologia documental amb tots els elements necessaris per fer possible que hi hagi indústria. Perquè indústria vol dir professionals, és a dir, salaris. Per tant, el panorama ha canviat extraordinàriament des de llavors.

- *A la resta de països europeus també s'ha viscut aquest canvi?*

Catalunya no és un cas normal en el camp del documental, sobre tot si la comparem amb els seus veïns geopolítics, com ara Espanya, Portugal, Itàlia o Grècia. Fa uns dotze anys, tots estàvem igual de malament, però l'auge que ha experimentat el documental a l'àmbit català no es pot comparar amb cap altre. Estem en una altra lliga. Gràcies a l'esforç de molta gent i a les moltes iniciatives dutes a terme, a Catalunya hem avançat i hem aconseguit crear una indústria-artesanía que, tot i que és petita, despunta al sud d'Europa.

- *Al mateix temps, el panorama de la indústria audiovisual televisiva també ha anat evolucionant...*

La manera de gestionar les televisions i d'aconseguir els productes televisius va canviar radicalment amb l'aparició a Europa de les televisions privades. Abans, la televisió era un centre de producció i de difusió. Avui dia, és només un centre de difusió amb segell propi; és a dir, exerceix el paper del control econòmic i de qualitat, però basa la producció en la indústria independent. Tothom que tingui un projecte pot dedicar-se a la producció. La difusió, en canvi, corre a càrrec de la cadena de televisió.

- *Per què es busca el talent a fora? És una qüestió econòmica?*

Tot i que el talent pot estar viu tant a fora com a dins, externalitzant la producció, els costos al final són més baixos. Cada televisió, a partir d'aquestes premisses, respondrà i actuarà segons el seu criteri de gestió, polític... No hi ha més: la televisió del segle XXI és un centre d'emissió, de control de qualitat i de control econòmic.

- *El gènere del documental està actualment “de moda”?*

Et posaré un exemple molt simple: quan vam passar de la llet en pols a la llet líquida, l'inici de la llet líquida va ser una moda o va significar un canvi de cicle? Això es pot aplicar al camp del documental. Hi ha gent que pot dir que és una moda però, des del meu punt de vista, no és que sigui una moda, sinó és que abans no existia. Per tant, ara està apareixent i està tenint visibilitat, amb els conseqüents comentaris, èxits, fracassos...; com qualsevol altra activitat humana.

- *Serà més apreciat a partir d'ara per part del sector audiovisual?*

El fenomen del documental no és passatger; ha vingut per instal·lar-se. I un cop ho hagi fet i formi part de la normalitat quotidiana, la qüestió no serà si hi ha documentals o no, sinó que serà la valoració de les diferents obres segons la seva qualitat. Igual que en el cinema. Ja ningú no es planteja si el cinema és una moda, parlem de pel·lícules bones i dolentes. Segons el meu parer, l'únic que passa és que ara hi ha una gran part de la població que ha descobert un nou gènere que es diu documental. Sigui com sigui, el documental és aquí i s'hi queda.

- *Es pot viure d'una empresa dedicada al documental?*

No. Tothom que està treballant al camp del documental ho està combinant amb altres activitats i feines, sigui amb ficció, publicitat, programes televisius o, com és el cas de Paral·lel 40, amb gestió audiovisual. Molt poques empreses poden viure exclusivament del documental, ja que la indústria, tot i el seu intens creixement, encara és massa petita. De fet, només em ve al cap una empresa que ho aconsegueix: Media 3.14; però, és clar, aquesta forma part d'un gran grup mediàtic –MEDIAPRO– i té a Joan Úbeda al capdavant.

- *Quin volum de producció seria necessari per sobreviure?*

No hi ha un patró estàndard, depèn del projecte de cadascú. Tal com es va dir un cop a Channel 4, una empresa independent en té prou amb una persona, un contestador automàtic i un gat. Per tant, depèn de l'estructura que tingui l'empresa. Amb una estructura gran, els costos permanents seran més elevats. Així, dues produccions l'any podrien ser suficients per a una empresa petita i, en canvi, molt escassos per a una de gran. Depèn de les pròpies expectatives i del mercat.

- *La vessant artesana del documental es podrà mantenir tot i el creixement de la indústria del documental?*

Absolutament. Per molt gran que sigui el restaurant, una bona paella serà sempre la mateixa, no? L'has de cuidar detall a detall; no pots permetre que se't covi ni que se't cremi l'arròs. Així, quan fas un projecte, és com si cuinessis un plat. És igual si tu ets un productor que treballa sol o si formes part d'una gran estructura; aquell projecte necessita ser cuinat amb el seu propi temps de cocció. I és aquí on arribem a l'artesania, no tant dels processos industrials, sinó d'aquell producte en concret, que necessita les seves característiques personals. A mi em sembla que els projectes parlen i que tots hem d'escoltar-los per saber què demanen si volem que surtin bé. Igual que la bona cuina. Per això, cada projecte és una peça única i irrepetible.

- *Queda descartada, doncs, la producció en massa...*

No exactament. Això ho pots fer quan estàs treballant amb sèries. Llavors pots crear un sistema de producció basat en un nivell d'estandardització de processos que siguin molt mecànics. Fas un motlle amb un programa pilot de referència i, a partir d'aquest, vas creant els següents. No obstant això, és diferent si treballes amb peces úniques, perquè cadascuna té les seves característiques pròpies. Per mi, la indústria, tal com he apuntat abans, no fa referència a un procés de producció, sinó a la creació de professionals, tota aquella gent que es pot guanyar la vida fent documentals. Evidentment, també es poden fer documentals al marge de la indústria. De fet, és l'única manera de començar-hi, perquè ningú no et dóna crèdit si no has demostrat res abans. Tots en algun moment hem sigut "guerrillers" del documental.

- *Es tenen dades de quants documentals es fan a Catalunya?*

Desgraciadament, no. Una de les necessitats que hem de cobrir és la necessitat d'informació. No tenim prou dades per saber què està significant el gènere a Catalunya, ni tan sols en el nivell d'obres que s'estan produint. Ningú no ho ha sistematitzat. Hi ha una frase que defineix molt bé aquesta situació: "Difícilment es pot millorar res que no es pugui quantificar". El primer que hem de saber és on estem i què estem produint, quants directors tenim, quantes empreses de producció documental hi ha, quants espectadors...

- *En el futur es preveu aconseguir aquesta informació?*

Crec que en el pròxim any, 2009-2010, hi haurà una recerca important per part de la European Documentary Network(EDN) per tal de conèixer l'estat del documental a Europa. És un informe que ja es va fer l'any 1993-1994 i que no s'ha tornat a repetir. Ens ajudarà a saber on estem en l'àmbit europeu i en quin punt es troba cadascun dels països. Ens calen xifres de producció, difusió, consum... En definitiva, dades que reflecteixin com està aquest gènere i aquesta indústria. Sens dubte, és un dels forats que hem d'omplir..., i l'omplirem.

- *Tot i la manca de dades, se sap que Catalunya és un dels puntals en el camp del documental al sud d'Europa... És una qüestió de tradició?*

Si et dic la veritat, la meua interpretació és que tot ha estat una conjunció astral! Portant aquesta idea a un terreny més pràctic, crec que tot sorgeix d'un petit grup de persones que, sense haver-nos posat d'acord, hem contribuït al fet que el documental s'implementés a Catalunya, creant a poc a poc una ecologia al seu voltant. Aquesta és l'explicació que jo hi trobo. També ha estat important, per una banda, l'INPUT (International Public Television Conference), la conferència de programes televisius que es va celebrar a Barcelona l'any 2004 i que va comptar amb una gran afluència de catalans, gairebé el 100%. I, per altra banda, el paper que ha jugat l'EDN: fa dotze anys va detectar que al sud d'Europa el camp del documental no avançava i va decidir donar-li una empenta estratègica.

- *Per què no avançava?*

Perquè, quan va néixer la televisió, molts d'aquests països del sud d'Europa estaven en èpoques de dictadures. I documental i dictadura no són compatibles. Una dictadura no et deixa tenir una mirada independent sobre la realitat. Per tant, no s'havia desenvolupat un gènere que en altres llocs sí que ho havia fet.

- ***Al nord d'Europa, quin país despunta més en el camp del documental?***

Per a mi, Dinamarca en particular i tots els Països Escandinaus en general. Són demografies similars a la catalana (al voltant dels cinc milions d'habitants) que estan seguint una sèrie de polítiques i d'estratègies molt ben pensades per normalitzar el documental. Tenen bons circuits, bones produccions, bons directors..., i una difusió àmplia, no només al cinema, sinó també a la televisió, a les escoles, a les biblioteques... De fet, al festival més important del món del documental, International Documentary Film Amsterdam (IDFA), els danesos han guanyat tres cops en els últims cinc anys. Però les coses no és que vinguin regalades ni d'un cop de geni; això ve de fa temps. Com diu un amic meu danès, mentre nosaltres, a Espanya, estàvem en plena Guerra Civil, ells estaven fundant el segon Institut de Cinema del món, després del canadenc.

- ***Falten ajudes, iniciatives, finançament..., per part de les institucions públiques?***

Si mirem enrere, estem a anys llum de com estàvem, perquè al principi no teníem res. Per tant, hem avançat molt. També, si ens comparem amb la resta dels països del sud d'Europa, ens trobem en bona posició. Tot i així, si observem els referents del nord d'Europa, encara queda molt per recórrer. No obstant això, el més primordial, fins i tot més que el finançament, és l'elaboració d'un criteri al voltant del documental i saber on volem anar a parar mitjançant aquest gènere.

- ***Com es podria aconseguir una major difusió del gènere del documental?***

Li cal una bona campanya de màrqueting com ara aquesta: "Amb el documental viuràs la mateixa experiència que amb una ficció. Riuràs, ploraràs, et relacionaràs amb els altres; però, a més a més, acabaràs enriquint-te, t'aportarà alguna cosa més que un pur entreteniment". Hem de dessacralitzar el documental i fer veure que és igual a qualsevol altra activitat d'oci, com la literatura o el teatre. Un dels grans temes que hem de treballar en el camp del documental és trencar la idea que sempre és molt profund, intel·lectual, minoritari i per a un grup reduït de gent. Al contrari. Quan obres la porta del documental, a la vegada s'obren cinquanta portes més: el documental experimental, el personal, el descriptiu, l'educatiu...

- ***Té moltes possibilitats...***

Sí, i són justament les que hauríem d'acostar a les noves generacions. Hi ha molts tipus d'audiovisual, no només les grans obres que Hollywood ens proposa en primer lloc, i això s'hauria d'ensenyar als nens i als joves.

- ***L'èxit assolit per *En construcción* (José Luis Guerin, 2001) va marcar un abans i un després en el panorama del documental a Espanya?***

El documental que realment va trencar va ser *Asaltar los cielos*, dirigit per José Luis López-Linares i Javier Rioyo al 1996. Les sales Verdi es van atrevir a programar documentals després de molts anys de no fer-ho, i van generar una resposta molt bona. Amb aquest clima, apareix *En construcción* al 2001 i obté una acollida extraordinària, guanyant al Festival de San Sebastián. A més de ser una pel·lícula excel·lent, va arribar en el moment adequat. Igual que va passar, més endavant, amb *Bowling for Columbine* (Michael Moore, 2002) o amb *La pelota vasca* (Julio Medem, 2003). Hi ha hagut pics d'una potència enorme. El fet que hi hagués sales que exhibissin documentals va ser

fonamental per promoure la difusió d'aquest gènere. Hem de crear les condicions necessàries perquè les pel·lícules arribin als espectadors. Aquí també entren en joc el màrqueting i la comunicació: per molt bona que sigui una pel·lícula, si no se'n fa publicitat, ningú no sabrà que existeix i, per tant, no anirà a veure-la ningú. Fa deu o dotze anys, obries la cartellera i no hi havia cap documental, i ara n'hi ha. És un territori que s'ha guanyat.

- *Quina diferència hi ha entre un documental fet per a televisió i un per a cinema?*

Des del punt de vista de la posada en escena, pot ser diferent. Des del punt de vista de l'exigència respecte a l'espectador, pot ser diferent. Des del punt de vista del finançament, pot ser diferent. Però, en qualsevol cas, estem explicant històries. La base última del documental, que és la interpretació creativa d'una realitat que pugui interessar a l'espectador, es la mateixa per al cinema i per a la televisió.

- *De vegades, el documental ha estat considerat un "parent pobre" o "germà petit" de la ficció. Per què té aquesta imatge?*

Per mi hi ha una falsa creença que diu que fer documentals és més fàcil. Crec que és més fàcil fer-los dolents, però no bons. Dirigir documentals és una especialitat. Hi ha hagut directors del món de la ficció que han entrat al món del documental i han sortit escaldats perquè no han fet millors programes que els reportatges que ja surten a la televisió. El primer pas és el coneixement, l'experiència, saber explicar una història amb les eines del documental. Aquest és un gènere exigent.

- *Què en penses del paper de les noves tecnologies aplicades al món del documental? Poden ajudar-lo?*

Crec en la teoria més que en la pràctica. Aquestes noves tecnologies jugaran un paper important en el món audiovisual en un futur, però encara no sabem quin. Estem en període de transició i ara vivim una fase interessant d'experimentació i recerca. Tècnicament, hi ha noves possibilitats, però ja veurem fins a on arriben i si són vàlides per al gènere del documental. Se m'acut que, per exemple, es generaran "clips" documentals per a mòbil, tot i que no sé amb quines característiques. Les petites pantalles condicionaran els enquadraments –per tant la narrativa– i la durada.

- *Internet també pot ser una bona via de difusió del documental...*

Una altra cosa és la utilització de la tecnologia per tenir accés a un documental que, d'altra manera, no podries tenir. En el futur, les companyies de producció, individualment o en xarxa, hauran de tenir servidors amb les seves obres. I tots podrem accedir-hi des de qualsevol part del món, i fer recerques per descobrir obres que potser ni sabíem que existien. Com ara que vas a l'Amazon per buscar un llibre, però amb documentals. En aquest sentit, el *branding* serà molt important, per tenir marques de referència dins l'excés d'informació que provoca Internet.

- *Quin tipus de documental s'està fent avui?*

De tot. No hi ha cap tipus en especial. El factor comú és tot allò que interessa a l'ésser humà: des d'històries intimistes fins a històries del passat, que formen part de la memòria històrica. Potser, un tema que ha aparegut amb força, tot i que ja fa uns anys, és el de l'ecologia i el de la relació de

l'home amb la natura. Molts autors es plantegen a través del documental quin planeta deixarem als nostres fills. Tota aquesta temàtica està apareixent a partir de punts de vista descriptius, però també personals. Un dels títols que més m'ha sorprès en aquest sentit ha estat: *Receptes per a un desastre* (John Webster, 2007), en què el punt de partida és com pot viure una família d'una manera sostenible. En definitiva, un tema de referència mirat des d'una vessant personal.

- *Sorgeixen, doncs, noves línies narratives?*

Sí. Hi ha una tendència molt marcada cap al documental en primera persona. En comptes d'explicar una història externament, la narració involucra a l'autor. En aquest camp es fan coses molt interessants. Sense anar més lluny, *Les tres Elses*, d'Elsa Casademunt, és un bon exemple d'això.

- *Abans de ser realitzador i productor, vas treballar com a muntador, oi?*

Sí, tant a Televisió Espanyola com als meus inicis a TV3. Ser muntador et dona una dosi de realisme brutal perquè, amb el material que tens, has de treure una peça que s'entengui sigui com sigui. L'ofici de muntador hauria de ser obligatori per a tots aquells que vulguin ser directors de documentals. El que ensenyés després és aquesta part del procés. El guió d'un documental es fa en una sala de muntatge.

- *Quin volum de projectes té Paral·lel 40?*

Paral·lel 40 és una empresa activa amb un creixement sostingut promig del 20% anual des del seu naixement, el 1996. Ara per ara, produïm una mitjana d'uns vint documentals de format petit cada any i participem en algunes coproduccions internacionals (entre una i tres).

- *De cara al 2009, què teniu entre mans?*

Estem preparant la producció de dos documentals bastant diferents entre ells. Un tracta sobre la Sagrada Família des del punt de vista creatiu: volem barrejar l'edifici amb altres tipus d'expressions artístiques...; complicat però atractiu. També estem preparant un documental que es diu "Kubala", sobre la història d'un home que va fer possible que el Barça fes el Nou Camp i que, al mateix temps, va ser el primer refugiat polític de l'Europa de l'Est després de l'ocupació dels soviètics.

- *Imagino que també continuen endavant El Documental del Mes i el festival DocsBarcelona...*

El projecte El Documental del Mes va començar al 2005 en tres ciutats per posar el documental a l'abast dels espectadors. Només quatre anys després, ja està present en 40 ciutats i, a l'abril, comença a l'Amèrica Llatina, concretament a Xile. Ha crescut rapidíssimament. D'altra banda, continuem amb el festival DocsBarcelona. La part professional tracta de finançar projectes que els diferents productors i directors ens fan arribar. Per a l'edició del 2009, hem rebut un total de 180 documentals, provinents de 35 països. D'aquests, n'hem seleccionat 24, que són els que es presenten davant d'un panel que decideix a quins donar suport financer. Enguany, les obres es passen als cinemes Verdi, a la Filmoteca i al Palau Robert. És un gran esdeveniment.

- *A través del programa Taller.doc has descobert nous talents?*

Taller.doc neix amb la idea de ser un esglaó entre l'escola i la indústria i, per tant, per donar als joves realitzadors l'oportunitat de fer el seu primer, segon o tercer documental. Del programa han sorgit peces de referència i grans fracassos, suposo que forma part de l'experimentació. Però, en general, estem molt contents i la iniciativa està sent socialment molt útil. No és estrany, doncs, que de vegades ens preguntin si Paral·lel 40 és una institució pública... Som una empresa privada, però amb una forta voluntat d'incidir en el sector públic en el camp del documental.

- *Quins autors de documental catalans destacaries avui dia?*

Primer, hi ha els mestres, aquelles persones que van fer del documental la seva missió, com Llorenç Soler o Joaquim Jordà. Després, hi ha tota una sèrie de gent més jove que ha nascut al voltant de la industrialització del documental i que està fent coses molt interessants. És el cas de Ricardo Íscar, Óscar Pérez, Isaki Lacuesta, Mercedes Álvarez, Ariadna Pujol... Tots tenen premis internacionals i són reconeguts a Europa, però el que hem d'aconseguir és que siguin més reconeguts a casa nostra (ens torna a fallar el màrqueting!) i que puguin continuar endavant amb la seva trajectòria. No podem basar el documental només en brillants primeres obres.

- *Trobes que aquests autors tenen punts estilístics en comú?*

En el fons, els documentals són obres personals que reflecteixen la personalitat o la mirada del seu autor; per tant, no es pot generalitzar. De tota manera, si hagués de destacar un element en comú entre ells, diria que, sense cap dubte, tots són fills del documental i no de la ficció. Són especialistes en el territori en el qual estan treballant.